

Հանգուցեալը բարի սրտի և հոգւոյ վիճակուած, և իւր քահանայական պաշտօնին հմուտ և պարտաւորութիւնը հանապազ քաջ ծանաչող և կատարող անձն էր, ուստի նորա մահը ինչպէս իւր գերզաստանին և ժողովրդոցը՝ նշնալէս և այլ ծանօթներին, բարեկամներին և աշակերտներին բաւականին վիշտ և տրտմութիւն պատճառեց:

Քառասուն տարւոյ չափ հաւատարմութեամբ ծառայել է նա Հառիճոյ վանքին, որ յիշեալ գիւղին կից է, յառաջագոյն որպէս միաբան, յետոյ զկնի ամուսնանալոյն՝ սարկաւազութեան և լուսարարութեան պաշտօնով: քսան և վեց տարի անխափան քահանայագործութիւն անկող հովուել է Ափչաղ գիւղի ժողովուրդը միանգամայն պարապել է կարեւոր չափ արդիւնաւոր ուսուցչութեամբ՝ թէ առաւին և թէ վանքական դպրոցում դաս տալով Հայկական լեզուի ուսումը, նշնալէս և կրօնական և այլ գիտելիք:

Քանիցս անգամ Հոգեւոր Ծայրագոյն Իշխանութեան կարգադրութեամբ մեր գաւառի գիւղական նորընծայ քահանաներից շատերը՝ յետ ձեռնադրութեան՝ Քառասունընեքուն մէջ կացել են Հառիճոյ վանքում, և սոյն արժանայիշատակ քահանայի հմուտ առաջնորդութեամբ կրթուել են եկեղեցական արարողութեանց և կարգաւարութեանց մէջ, և պարապել այլ կարեւոր գիտելիքների ուսմամբ:

Մ. Ա.

Ի 13 Մարտի 1876 -ի

ի Ղ.Վ.Ն.Ն.:

Հետեւեալ յայտարարութիւնը ուրախութեամբ հրատարակելով՝ կյուսամբ ի ժամանակին տեսնել Փարսի յաջող հրատարակութիւնը, այժմէն միանգամայն բարեմաղթելով իրական արդիւնաւորութիւն Հայկական հարազատ ուղղութեամբ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

“Փ Ո Ր Ձ”

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԻՍԻ

Բառաշինայ յուլիսի մէկից մեր խմբագրութեամբ կրթատարակուի «ՓՈՐՁ» անունով ազգային և դրականական եռամսեայ հանդէս:

Արդեօր հարկաւոր է ապացուցանել ամսագրերի կարեւորութիւնը Հայոց ներկայ կեանքի դարդացման համար: Ժողովրդի ընթերցասիրութեան պահանջը, նորա մտաւոր պիտոյքները օր ըստ օրէ աճում են: Հիւսիսատիայից և Կովկասից յետոյ մեր գրականութեան մէջ չերեւցան այլ եռայնալիսի օրագրեր (*), որ կարողանային կրթիչ նիւթերով բաւականութիւն տալ այդ պիտոյքներին: Իսկ մեր լրագրերը, որպէս շարաժական թերթեր, պատկանում են օրական մամուլին, օրին. նորա անկարող են իւրեանց պարունակութեամբ կեանքի եւ մտքի հարցերին վճիռ տալ. նորա կարող են միայն հարցեր զարթեցնել, մտածելու առիթ տալ եւ այլն: Խնդիրը ուրեմն օրագրի կարեւորութիւնը պարզելը չէ, այլ թէ կարող ենք արդեօր մենք մեռնարկած օրագրով ժողովրդի ընթերցասիրութեան քաղցը լսողցնել, նորա մտաւոր պահանջին բաւականութիւն տալ՝ թէ ոչ:

Մենք համոզուած ենք, որ այդ պահանջին կիսով չափ անգամ բաւականութիւն տալը մեր գորութիւնից բարձր է. — դորա համար հարկաւոր են տաղանդ, մեծ միջոցներ եւ շատ փորձառութիւն. մենք կարող ենք կատարել միայն այն՝ ինչ որ կարող է կատարել եւ ամեն որ, որ տէր է որոշ համոզմունքների եւ ունի հաստատ կամք: Ուրեմն մեր ձեռնարկած գործը կարող է միայն մի $\frac{1}{4}$ -ը լինել ազգի լուսաւորութեան գործին ծառայելու:

Սորան կից նախագիծը ցոյց է տալիս, թէ ինչ նիւթեր կը պարունակէ իւր մէջ «Փորձը»:

Մեր օրագրի ուղղութեան, նորա ոգու նկատմամբ, պարտք ենք համարում երկու խօսք ասել:

Ա. Ազգութեան հարցի նկատմամբ՝ ազգութիւնների ինքնուրոյն մտաւոր զարգացման, նոցա ինքնուրոյն բարոյական կեանք ունենալու իրաւունքը մենք ոչ միայն սրտով ենք ըմբռնում, այլ համարձակում ենք կարծել, որ զիտութեան վերայ հիմնած համոզմունք ունինք: Եւ մեր ազգի պատմութեան ու ներկայ վիճակի մէջ մենք տեսնում ենք այն բոլոր իրեւոյթները, որոնք Հայոց ազգի այդ ինքնուրոյնութեանն աւելի իրաւունք են տալիս՝ բան ուրիշ շատ ազգերի:

Բ. Մենք Հայաստաննայց, ազատութեան սկզբունքների վերայ հիմնած, Սուրբ Եկեղեցւոյ հարազատ որդի ենք: Այն փաստը, թէ այժմեան Հոգեւորականութիւնը չի համապատասխանում իւր կոչմանը, չի

կարող թուլացնել մեր մէջ այդ սկզբունքների վսեմութեան համոզմունքը. այլ պէտք է թելադրէ մեզ ամեն ազնիւ միջոցներով օգնել հոգեւորականութեանը բարձրանալ իւր ստոր աստիճանից:

Գ. Մեր ազգի քաղաքակրթութեան աստիճանի աննախանձելի դրութեանը խելամուտ լինելով, մենք համոզուած ենք, որ քաղաքակրթութեան նախազարգացումները (իդէալները) արեւմտեան Եւրոպայում պէտք է որոնել, ուր եւ առատութեամբ կը զոտենք մեզ օգնելու բոլոր հնարները:

Մենք բաւական համարեցինք այս երեք կէտք, այն եւս համառօտակի, միայն յիշել. փորձը ցոյց կը տայ, թէ մեր օրագիրը ճշգրիտ կարող է այս համոզմունքների արտայայտութիւն համարուիլ:

ԱՎԵՐ ԵՆ ԱՇԽԱՏԱԿԻԳՆԵՐԸ:

Եւրոպական կրթութիւն ստացողների թիւը օրէցօր աւելանում է: Նոցա սուսջին պարտադրութիւնն է, «արեւմտեան ոսկեգոյն ճառագայթները ցոլացնել հին արեւելքի վերայ, որ ամեն լուսոյ աղբիւր է եղած»., ղոցա համար ահա միշտ բաց կլինի «Փորձի» էջերը. դորա կլինին մեր աշխատակիցները:

Բայց ահա եւ մի բանի անուններ: —

Բարխուդարեանց Գէորգ, Գեղամեանց Յովակիմ, Երիցեանց Աղէքսանդր, Երիցեանց Տ. Սրբուհի, Թամաշեանց Միքայէլ, Ղամբարեանց Պաւլոս, Ղուկասեանց Հայրապետ, Մանգինեանց Սեդրակ, Մէլիք Յակովբեանց Յակովբ, Յովհաննէսեան Օր. Գայիանէ, Նազարեանց Յովհաննէս, Նահապետեանց Արշակ, Զմէկեանց Գէորգ, Պալասանեան Ստեփաննոս, Պատկանեանց Ռաֆայէլ, Քիշմիշեանց Աղէքսանդր:

Քանի մի անձանց անուններն այժմ չենք տպագրում, ըստ որում դեռ եւս խօսք չունինք առած նոցանից, թէ եւ համոզուած ենք, որ պատիւ կունենանք նոցա զրուածներով զարդարել մեր «Փորձի» էջերը:

Այժմ մի բանի խօսք արտայայնենք մասին:

«Փորձը» լոյս կը տեսնի երեք ամիսը մի անգամ մեծ զրբերով, որոց իւրաքանչիւրը բաղկացած կըլինի ըսանից մինչեւ երեսուն տպագրական թերթից (թերթը կունենայ 46 երես Հիւսիսափայլի երեսների չափով):

Մեր բարեկամներից ոմանք ուրախանալով, որ վերջապէս ձեռքները մի հայկական հաստ օրագիր կը դասանի, միեւնոյն ժամանակ ասում են, թէ պէտք էր աւելի սառնալ հրատարակել, որպէս զի խմբագրի

եւ իւր ընթերցողների մէջ աւելի սերտ կապ լինէր, թէ երեք ամիսը մի անգամ լոյս տեսնող օրագիրը հազիւ թէ կարողանայ ցանկալի յաջողութիւն ունենալ եւ այլն:

Մեր բարեկամների կարծիքը դուրսէ եւ ճշմարիտ լինի, բայց մենք աւելի խոհեմութիւն ենք համարում նախ այն անել՝ ինչ որ կարելի է, եւ ապա այն՝ ինչ որ ցանկալի է: Առ այժմ երեք ամիսը մի անգամ հրատարակելով աւելի դիւրութիւն ունինք փորձելու մեր ոյժերը եւ հասարակութեան համակրութիւնը: Եթէ մեր առաջին տարուայ փորձը յաջող ընթացք ըստանայ, մենք այնուհետեւ պատրաստ ենք հետեւելու մեր բարեկամների բարի խորհրդին, ամիսը մի անգամ հրատարակելով «Փորձը», ինչպէս ամեն մի շաբաթական թերթ պատրաստ է օրը մի անգամ հրատարակուիլ, եթէ օգնեն նորան իւր բաժանորդները եւ աշխատակիցները:

Համոզուած լինելով՝ որ յարատեւապէս միայն վարձատրուած աշխատանքն է կարող արդասաւոր եւ ընտիր լինել, մեր աշխատակիցներին նշանակած ենք 40 — 20 ուսրլի իւրաքանչիւր տպագրական թերթի համար: «Փորձի» յաջող ընթացքը կաւելացնէ եւ վարձատրութեան զինը:

Վերջին խօսք:

Մենք շատ բախտաւոր ենք համարում մեզ, որ մեզ յաջողեցաւ մեր բարեկամ պարօն Ղազարոս Աղայեանցին իրբեւ խմբագրութեան մօտաւոր գործակից հրաւիրել: Պարոնը հակելու է ոչ միայն «Փորձի» տպագրութեան մարբութեանն եւ ուղղագրութեանը, այլ եւ միշտ աջակից է լինելու մեզ:

ԽՄԲԱԳԻՐ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ ԱՅԿԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ԾՐԱԳԻՐ «ՓՈՐՁ» ՀԱՆԴԻՍԻ

«Փորձը» կը հրատարակուի հետեւեալ ծրագրի համեմատ բովանդակութեամբ:

Ա. ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ: Այս բաժնի մէջ կը մտնեն թէ ինքնուրոյն եւ թէ օտար լեզուներից թարգմանած բանասիրական աշխատութիւններ՝ կեանքից առնուած նկարագրութիւններ, վէպեր, ուսմաններ, դրամատիքական զրուածներ — թէ ընդարձակ եւ թէ ոտանաւոր:

Բ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ: Յօդուածներ Հայոց, Ռուսաց եւ ընդհանուր պատմութիւնից: Այս բաժնի մէջ կը մտնի նաեւ ժամանակակից քաղաքական կեանքի տեսութիւնը:

Գ. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ: Դիւրամբունքի ոճով զրուած զանազան յօդուածներ զիտութեան այլ եւ այլ ճիւղերից առնուած:

Գ. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ: Մանկավարժական հարցերի վերաբերեալ ընդհանուր յօդուածներ, դպրոցական գործի այժմեան դրութիւնը Թէ Հայոց մէջ եւ Թէ Ռուսաստան եւ արտասահման:

Ե. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ Եւ Մատենագրութիւն Հայոց, Ռուսաց եւ օտար լեզուներով լոյս տեսած նշանաւոր գրքերի:

Զ. ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Այս բաժնի մէջ կը տպագրուին այնպիսի յօդուածներ, որոնք մեր ազգի ներկայ վիճակի քննութեանն եւ նկարագրութեանն են նուիրուած, այն է՝ եկեղեցւոյ, ուսումնարանաց, եկեղեցականաց, ուսուցչաց, ազգային լուսաւորութեան, ազգային տնտեսութեան եւ հասարակական կեանքի: Կը լինին Թղթակցութիւնք ամեն հայաբնակ տեղերից, կարգադրութիւնք Տէրութեան եւ Հոգեւոր Վարչութեան:

Է. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Տեսութիւն ներքին գործոց Ռուսաստանի ընդհանրապէս եւ Անդրկովկասի առանձնապէս: Այս բաժնի մէջ կը բովանդակին նաեւ Թղթակցութիւնք եւ զանազան հաղորդագրութիւնք Ռուսաստանի եւ Կովկասի կեանքի մասին:

Ը. ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ: Ամեն տեսակ լուրեր:

Թ. Յայտարարութիւնք տեղական եւ եւրոպական լեզուներով:

Փորձի տարեկան բաժանորդագինը ամենայն տեղ տասը մնթ. է:

Ստորագրուիլ կարելի է Տփլիսումը, Խմբագրի մօտ, Զ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութումը, եւ Тифлисский Вѣстникի խմբագրատանը: Օտար քաղաքացիք կարող են դիմել Խմբագրին հետեւեալ հասցեով — Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго Журнала „ПОРДЗЪ“ իսկ արտասահմանից — Tiflis: Redaction du Journal arménien „PHORDZ“.

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՔ ԲԻԺԱՆԳԵԱՆ.

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄԱՅՐԱՊԵՏ

Կ. ՊՕԼՍԵՑԻ

Կ. Պօլսոյ Փուռջ լրագրի 1064 րդ թուէն կՔաղեմք հետեւեալը եւ ուրախութեամբ կհրատարակեմք:

— 1875 ի բացման վերջին նիստն ըրաւ երէկ ազգային Ժողովն՝ ընդ նախագահութեամբ ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, եւ ատենապետութեամբ վսեմափայլ Ստեփան փաշայի Արքանեան:

Ատենական սովորական գործողութիւններէն յետոյ, Տիմրիկեաց կողմանէ մատուցեալ երկրորդ խնդրագիր մը կարգացուցեալ, որով կենդրէին իրենց հայրենեաց վերաբերեալ վաղեմնի կտակին

հարուստ գոյքը անմիջապէս ապահովութեան առնուլ, ծանուցանելով թէ ի վտանգի կգտնուին Ժողովն Ս. Պատրիարք Հօր յանձնեց ուշադրութեան առնուլ այս խնդիրն՝ իրրեւ ստիպողական եւ կարեւոր:

Յետ այսորիկ Ժողովն փութացաւ միաձայն շնորհակալութեան քուէ տալ՝ վասն մեծարոյ Սրբուհոյ Մայրապետի նշանեան Գալֆայեանց, նորա կտակին համար՝ որ նախօրոք նստին Ս. Պատրիարք Հօր կողմանէ Ժողովոյն ներկայացեալ, եւ պատճէնը՝ տպագրեալ՝ վերջին նստին հրաւիրագրոց հետ ուղղեալ էր առ իւրաքանչիւր երեսփոխան, Խայտանօք կհաշակեմք ի լուր ընդհանուր Ազգին, թէ Սրբուհի Մայրապետ տասն տարի շարունակ եւ անձանձիր աշխատելով՝ յաջողած է հիմնել Որբանոց մի՝ օժանդակութեամբ եւ նուիրօք բարերար անձանց, եւ այժմ ամբողջովին կկտակէ ազգին, մինչև ցմահ դարձեալ աշխատելու եւ վերատեսչութիւն ընելու պայմանաւ:

Այժմ Ազգն, ի շնորհ Սրբուհոյ Մայրապետի Որբանոցի մը տէր է ի Խազիւղ՝ որ ունի երկոտասան սենեակ եւ սրահ եւ մէկ քարաշէն բաղանիք եւ շրջապատեալ պարտիզօր, եւ անոյշ ու մշտահոս ջրով աղբիւր մի: Այս Որբանոցին սեպհականութիւնք են՝ ի Գարթալ ամարանոց մի քարուկիւր հինգ սենեակով եւ սրահով. եւ միանգամայն Մաղազա մը՝ ի Վալաթիա, եւ խանութ մը՝ ի Վալիտէ Խան, Ասոնցմէ զառ 200 զոնսօլիտէ Օսմանեան մէկ՝ Բումէլի երկաթուղւոյ բաժնետոմս, եւ մէկ՝ Պուքրէշի փոխառութեան տոմսակ, եւ շնորհիւ օգոստափառ եւ հայրագորով Սուլթանին՝ օրական 15 օխայ հաց եւ 7/1, օխայ միս: Կտակագրին մէջ նշանակեալ են նաեւ կարգ եւ կանոնք, որոց կենթարկէ զիւքն նոյն ինքքն Սրբուհի Մայրապետ ի կենդանութեան իւրում: Այս կտակագիրն արդէն վաւերացեալ է Խազիւղի Թաղական խորհրդէն, Տնտեսական խորհրդէն եւ Ս. Պատրիարք Հօրէն, եւ ազգային Ժողովով ալ երէկ այսպէս նուիրագործեցաւ:

Կտակին պատճէնը Արարատայ հետեւեալ թուոյն մէջ կհրատարակեմք: